

О. В. Онацька

Фразеологічний словник діалектного індивідуума

До феномену мовленнєвої особистості східнослов'янської лінгвістики звертаються з початку ХХ століття. Зокрема ще академік Л. Щерба ак-

центував увагу на необхідності вивчення мови через безпосереднє дослідження «живого джерела», тобто мовлення особистості.

Інтерес до індивідуального мовлення простежується і на сучасному етапі розвитку лінгвістики. Сучасна тенденція полягає у проникненні «за мову», у вивченні не стільки мови, скільки людини – мовця. Так, у діалектології ведуться спостереження за мовленнєвою діяльністю окремих осіб. Але специфіка індивідуального мовлення достатньо на сьогодні не вивчена. Цієї теми торкалися: у російській лінгвістиці – В. Лютикова, В. Тимофеев; в українській – Л. Фроляк.

На позначення індивідуального мовлення діалектоносія пропонуємо поняття (термін) «ідіолект».

Для дослідження беремо усне мовлення, оскільки тільки у ньому може бути представлений майже абсолютний особистісний тип спілкування. Аналізуємо лексико-фразеологічний пласт, бо він найбільш ідеалізований і певною мірою репрезентує інші мовні рівні (фонетику, семантику, синтаксис).

Фразеологічну одиницю ми розглядаємо в широкому значенні, залучаючи і прислів'я та приказки.

Діалект та ідіодіалект співвідносяться як макро- й мікросистеми, для останньої характерна вибірковість, різна частотність використання матеріалу індивідом. Для визначення індивідуальних особливостей мовлення паралельно вивчаємо зовнішнє мовленнєве середовище інформатора.

Для дослідження ми обрали типового носія цілісної центрально-словажської говірки. Мовлення індивіда становить складний конгломерат, у якому поєднані елементи різноманітних систем: загальнонародна, літературна, діалект, говір, говірка, індивідуальна практика. Відповідно виділяємо фразеологію:

- 1) загальнонародну: *відки 'нути ла 'пт'і* – «померти»;
- 2) літературномовну: *як опе 'чений* – «зі стрімкими, метушливими руками»;
- 3) діалектну (південно-східну): *д'іло 'у ку'ча* – «про незначну справу»;
- 4) говору: *на пожа 'рника здава 'ти* – «довго й багато спати»;
- 5) говірки: *уку 'сно, як проско 'ра* – «несмачно»;
- 6) індивідуальну: *як чуйва 'ха* – «брудний».

Зібрані матеріали, сподіваємося, деяким чином заповнять прогалину в дослідженні діалектних фразеологічних систем, допоможуть досягнути реальне функціонування натурального мовлення.